

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

podpora žáků v základních školách

MOŽNOSTI PODPORY ŽÁKŮ S NEDOSTATEČNOU ZNALOSTÍ ČEŠTINY V ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

Osvojení českého jazyka je nezbytným předpokladem úspěšné integrace, zvládnání školních povinností a přechodu na střední školu. Žáci s nedostatečnou znalostí češtiny v základních školách mají možnost za daných podmínek absolvovat bezplatnou jazykovou přípravu v pověřené škole, která jim umožní získat základní jazykové kompetence a usnadní integraci do běžné třídy. Dále se mohou vzdělávat v češtině jako druhém jazyce jako druhém jazyce dle RVP ZV, zároveň mohou čerpat podpůrná opatření na základě doporučení školského poradenského zařízení (je však žádoucí z hlediska efektivity využívat pro jazykovou přípravu žáků s nedostatečnou znalostí češtiny primárně § 20 školského zákona).

Upozorňujeme, že tento výčet je platný i pro ukrajinské žáky, na které se vztahují ale ještě další dočasné úpravy, které nejsou předmětem tohoto materiálu.

BEZPLATNÁ JAZYKOVÁ PŘÍPRAVA

Žáci cizinci, kteří plní povinnou školní docházku v ČR nejdéle 12 měsíců, mají nárok na **bezplatnou jazykovou přípravu** v určené škole v rozsahu 100–200 hodin podle § 20 školského zákona. Parametry jsou popsány ve vyhlášce č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů.

<https://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasky-ke-skolskemu-zakonudokumenty-3/vyhlasky-ke-skolskemu-zakonu>.

Do skupin pro jazykovou přípravu lze, pokud je to organizačně možné, zařazovat i žáky, na které se podpora primárně nevztahuje. Týká se to žáků s českým státním občanstvím a nedostatečnou znalostí češtiny, žáků, kteří již absolvovali 200 hodin jazykové přípravy, ale jejich znalost češtiny je stále nedostačující, případně žáků, kteří plní v ČR povinnou školní docházku déle než 12 měsíců.

Detailně je **realizace bezplatné jazykové přípravy** v základním vzdělávání popsána v metodickém materiálu MŠMT Metodika ke vzdělávání cizinců v MŠ a ZŠ pro školní rok 2023/2024,

Při výuce lze využít **Kurikulum češtiny jako druhého jazyka pro základní vzdělávání**:

<https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/kurikulum-cestiny-jako-druheho-jazyka>.

Tento metodický materiál lze využít i při realizaci podpůrných opatření na základě doporučení školského poradenského zařízení (ŠPZ), např. posílení výuky českého jazyka jako jazyka cizího.

Vhodné učebnice, výukové materiály a metodiky pro učitele ZŠ lze nalézt na:

<https://cizinci.npi.cz/materialy-ms-1-a-2-rocnik-zs-do-2-a2/>

<https://cizinci.npi.cz/materialy-3-az-9-rocnik-zs-do-a2/>

Znalost češtiny u nově přichozích žáků lze orientačně určit pomocí jednoduchého testu:

<https://cizinci.npi.cz/kurikulum/>

ČEŠTINA JAKO DRUHÝ JAZYK DLE RVP ZV

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Další cizí jazyk je možné nahradit v nejlepším zájmu žák-cizince vzdělávacím obsahem vzdělávacího oboru Cizí jazyk nebo vzdělávacím obsahem Češtiny jako druhého jazyka (Ize využít Kurikulum češtiny jako druhého jazyka pro základní vzdělávání)“. V těchto případech se nejedná o podpůrné opatření, vzdělávací obsah se nahrazuje bez vytváření individuálního vzdělávacího plánu (IVP).

PODPORA V RÁMCI INKLUZIVNÍCH PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

Žáci z odlišného kulturního prostředí nebo s jinými životními podmínkami jsou považováni za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Vztahuje se na ně § 16 školského zákona, potažmo vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů.

V pětistupňovém systému podpůrných opatření se podpory dětí a žáků s nedostatečnou znalostí češtiny týkají opatření v prvním, druhém a třetím stupni podpory. Ve druhém a třetím stupni je nutné doporučení ŠPZ. Návštěvu ŠPZ realizuje rodič či zákonný zástupce a vyšetření v ŠPZ může proběhnout pouze na základě žádosti rodiče či zákonného zástupce nebo na základě rozhodnutí orgánu veřejné moci.

NA CO MAJÍ ŽÁCI NÁROK V RÁMCI PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ (PO)?

PODPŮRNÁ OPATŘENÍ PRVNÍHO STUPNĚ

Podpůrná opatření **prvního stupně** nemají normovanou finanční náročnost a **škola je poskytuje bez doporučení ŠPZ**. Využívají se v případě, že žák je v osvojení češtiny jako druhého jazyka na **úrovni 3 (orientačně B1 podle SERRJ)**, ale akademický jazyk potřebný pro úspěšné zvládnutí některých (např. odborných nebo naukových) předmětů mu stále činí potíže.

Opatření v rámci prvního stupně:

- plán pedagogické podpory,
- pedagogická intervence (např. doučování, dovysvětlení),
- úpravy metod výuky a organizace vzdělávání (např. grafická vizualizace obsahu, aktivity předchozích znalostí a zkušeností pomocí myšlenkových map),
- důraz na podporu jazykového rozvoje v rámci jednotlivých předmětů (např. propojování obsahového a jazykového cíle),
- vedení slovníků, zapojení výukových materiálů pro žáky s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka do výuky.

Pedagogická intervence by měla být realizována podle potřeby nejen na podporu školní přípravy, dovysvětlení a procvičování látky, ale i na podporu interpersonální komunikace, rozvoje sociálních vazeb a začlenění žáka do kolektivu třídy a školy, resp. školského zařízení, jakož i na otázky týkající se (dopadu) rozdílů mezi kulturními vzorci uplatňovanými v rodině a kultuře (resp. v kulturách etnických menšin) a ve většinové společnosti.

PODPŮRNÁ OPATŘENÍ DRUHÉHO STUPNĚ

V rámci **druhého stupně PO** je charakter speciálních vzdělávacích potřeb ovlivněn zejména odlišným kulturním prostředím nebo jinými životními podmínkami žáka, nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka (**žák je zpravidla na úrovni 2, orientačně A2 podle SERRJ**) a dalšími specifiky, která k zajištění jeho vzdělávacích potřeb vyžadují individuální přístup; Ize přistoupit k **částečné úpravě obsahu vzdělávání** spočívající v posílení výuky českého jazyka jako jazyka cizího (druhého).

Opatření v rámci druhého stupně:

- výuka češtiny jako cizího (druhého) jazyka **3 hodiny za týden**, nejvýše však **120 hodin**,
- úprava obsahu vzdělávání – individuální vzdělávací program (IVP),

- úprava hodnocení (např. zohlednění jazykové bariéry, přednostně formativní hodnocení vzhledem k individuálním cílům),
- přizpůsobení organizace a metod výuky (např. grafická vizualizace obsahu, aktivace předchozích znalostí a zkušeností pomocí myšlenkových map),
- speciální učebnice a pomůcky (učebnice češtiny jako cizího/druhého jazyka, slovníky, výukové aplikace),
- pro žáky s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka a diagnostikovanými projevy poruch učení a koncentrace – 1 hodina speciálněpedagogické péče.

PODPŮRNÁ OPATŘENÍ TŘETÍHO STUPNĚ

Charakter speciálních vzdělávacích potřeb u **třetího stupně PO** je dán odlišným kulturním prostředím a jinými životními podmínkami žáka, dále neznalostí vyučovacího jazyka (žák je zpravidla na úrovni 0 nebo 1 (**orientačně A0/A1 podle SERRJ**), dalšími obtížemi, které mají významný dopad na kvalitu a průběh vzdělávání žáka.

Volba metod výuky by měla umožňovat cílené zaměření na podporu dovedností a kompetencí žáka, které umožní překonání bariér v jeho vzdělávání a zapojení do práce ve školní třídě a dále respektují specifika žáků, využívají kooperativní formy výuky, otevřené učení a individualizovaný přístup. Obsah vzdělávání se z hlediska žáků z kategorie jiných životních podmínek a odlišného kulturního prostředí soustředí na posílení **výuky českého jazyka jako jazyka druhého**. Ve třetím stupni PO lze upravovat výstupy vzdělávání **pouze pro žáky s lehkým mentálním postižením**.

Opatření v rámci třetího stupně:

- výuka češtiny jako cizího/druhého jazyka **3 hodiny za týden**, nejvýše však **200 hodin**,
- úprava obsahu vzdělávání – IVP,
- úprava hodnocení (např. zohlednění jazykové bariéry, formativní hodnocení vzhledem k individuálním cílům),
- přizpůsobení organizace a metod výuky (např. grafická vizualizace obsahu, aktivace předchozích znalostí a zkušeností pomocí myšlenkových map),
- speciální učebnice a pomůcky (například češtiny jako cizího/druhého jazyka, slovníky, výukové aplikace, komunikační karty),
- pro žáky s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka a diagnostikovanými poruchami učení a koncentrace – 2 hodiny předmětu speciálněpedagogické péče,
- zejména pro žáky s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka a se závažným zdravotním postižením (se závažnými poruchami chování, poruchou autistického spektra a souběžným postižením více vadami) asistent pedagoga, případně sdílený asistent pro více žáků,
- podpora dalším pedagogickým pracovníkem na 0,5 úvazku v případě, že škola již využila PHmax na dělení hodin či tandemovou výuku,
- podpora školním psychologem a školním speciálním pedagogem na 0,5 úvazku, pokud již na této pozici nejsou tito odborníci financováni z jiných zdrojů (zejména ESF).

ÚPRAVA PODMÍNEK PŘI PŘIJÍMACÍM ŘÍZENÍ A NÁSLEDNÉM VZDĚLÁVÁNÍ NA SŠ

- Na prominutí zkoušky z ČJ mají nárok pouze uchazeči, kteří získali předchozí vzdělání ve škole mimo území České republiky (§ 20, odst. 4 školského zákona). O prominutí zkoušky z ČJ v tomto případě žák žádá sám (prostřednictvím zákonného zástupce) ředitele střední školy bez doporučení ŠPZ. Znalost jazyka, která je nezbytná pro vzdělávání v daném oboru vzdělání, se u těchto osob ověří rozhovorem.
- ŠPZ může doporučit uzpůsobení podmínek přijímacích zkoušek, konkrétně na základě zařazení do kategorie uzpůsobení podle druhu znevýhodnění „O“ (ostatní), a to podle přílohy č. 1 k vyhlášce č. 353/2016 Sb., o přijímacím řízení ke střednímu vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, kde jsou uvedeni „uchazeči s jiným rodným jazykem než českým“.

- Vydání doporučení ŠPZ k uzpůsobení podmínek přijímacího řízení není podmíněno předchozím poskytováním PO na ZŠ. Pokud tedy žák dosud neměl doporučení k poskytování PO na základní škole, vyšetří ŠPZ žáka, aby bylo možné mu doporučit odpovídající uzpůsobení přijímacích zkoušek. Pokud to nevyžadují speciální vzdělávací potřeby žáka, ŠPZ ani po vydání doporučení nevrazuje žáka do systému podpůrných opatření a nepíše doporučení ZŠ.
- Uvádí se přesné navýšení času při přijímacím řízení (25 %, 50 %, 75 %, 100 %), které by mělo odpovídat stupni PO. Je shodné pro matematiku, český jazyk a školní zkoušku.
- K přijímacímu řízení lze doporučit i podporující osobu (u všech částí přijímacího řízení), překladové slovníky (u všech částí přijímacího řízení) a samostatnou místnost.

Detailní informace k jednotlivým doporučením jsou uvedeny v **Metodickém pokynu** pro poskytování služeb školských poradenských zařízení žákům s nedostatečnou znalostí češtiny (a z odlišného kulturního prostředí) v kapitole 5.1 Příklady podpůrných opatření: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/metodicke-doporuceni-pro-poskytovani-sluzeb-skolskych>.

ZÁKLADNÍ LEGISLATIVNÍ RÁMEC PRO VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ, ŽÁKŮ CIZINCŮ A S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM

Legislativní rámec tvoří:

- Mezinárodní úmluvy podle čl. 10 Ústavy ČR (Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluva o právech dítěte, Úmluva o uprchlících atd.)
- Listina základních práv a svobod – evropská legislativa (nařízení a směrnice)
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 353/2016 Sb., o přijímacím řízení ke střednímu vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů

Konkrétní práva a povinnosti týkající se pobytu cizinců nalezneme v těchto zákonech:

- Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů (<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325>)
- Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů